EIROPAS PARLAMENTS

2004 *2009*

Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteja

22.09.2005

DARBA DOKUMENTS

par Eiropas apcietināšanas ordera ietekmi uz pamattiesībām;
pirmās konsultācijas saskaņā ar Padomes ieteikumiem.

(Komitejas ziņojums, pamatojoties uz 34. pantu Padomes 2002. gada 13. jūnija pamatlēmumā par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm - COM (2005) 63 un SEC(2005)267)

Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteja

Referente: *Adeline Hazan*

Šis darba dokuments attiecas uz Eiropas apcietināšanas ordera (EAO) ietekmi uz pamattiesībām; tajā formulētas arī pirmās konsultācijas saskaņā ar Padomes rekomendācijām, pamatojoties uz Reglamenta 94. pantu.

1. **Pamattiesību ievērošana, savstarpējās uzticēšanās kīla**

Vai EAO maksimālās efektivitātes likumīga izpēte draud ar pamattiesību aizsardzības apstrīdēšanu? Tā kā EAO ir vērsts uz indivīda notveršanu, viņa aizturēšanas nodrošināšanu un nodošanu prasītājas valsts tiesu institūcijām, tad tas tieši iedarbojas uz šī indivīda fizisko brīvību un, skatot plašāk, uz ikviena brīvību Eiropas Savienības iekšienē.

1.1. Ieviešana pakārtota konstitucionālajai tiesu praksei un īpaši attiecas uz valstu pilsoņiem un pamattiesībām

Dažas dalībvalstis ir uzskatījušas, ka pirms EAO ieviešanas tām jāgroza viņu konstitūcija, citas uzskatījušas to par nelietderīgu. Vairāku dalībvalstu Augstākās tiesas pēdējo mēnešu laikā bija aicinātas izteikties par EAO ieviešanu, īpaši Beļģijas, Vācijas, Somijas, Grieķijas, Polijas un Ungārijas Augstākās tiesas, kā arī Francijas Kasācijas tiesa.

Līdz šim grūtības sagādājuši divi lēmumi par EAO piemērošanu pilsoņiem. Polijā tiesa ar 2005. gada 27. aprīļa lēmumu noteica, ka pilsoņu nodošanu nevar veikt, negrozot Konstitūciju. Tiesa noteica 18 mēnešu ilgu termiņu valdībai Konstitūcijas pārskatīšanai, lai atļautu Polijas pilsoņu nodošanu, tomēr nepakārtojot to EAO piemērošanai.

Vācijas Federatīvajā Republikā Konstitucionālā tiesa ar 2005. gada 18. jūlija lēmumu deklarēja par spēkā neesošu Vācijas likumu par pamatlēmuma piemērošanu. Savā lēmumā tiesa, apgalvojot, ka pamatlēmums var kalpot par likumīgu pamatu nodošanai, uzskatīja, ka Vācijas pilsoņu nodošana citai dalībvalstij vairs nebūs iespējama, līdz stāsies spēkā jaunais likums par pamatlēmuma piemērošanu. Šajā periodā Vācijas varas iestādēm būs jāpiemēro noteikumi par izdošanu, un tās vairs nevarēs uzsākt „nodošanu". Toties tās varēs turpināt izdot EAO, jo likumīgie noteikumi attiecībā uz tā izsniegšanu anulēti netiks.

Beļģijas Arbitrāžas tiesa patlaban izskata prasību par Beļģijas likumdošanas atcelšanu attiecībā uz EAO, kas ir likumīgs pamats diskriminācijai dubultās apsūdzības principa pārkāpšanas gadījumā. Somijā varētu plānot Konstitūcijas pārskatīšanu, lai gan pamatlēmums jau paredz pārejas periodu, lai palielinātu juridisko drošību. Čehijas Konstitucionālajā tiesā varētu tikt iesniegta prasība par nekonstitucionalitāti.

Kā pierāda Vācijas situācija, EAO pilnīga un konsekventa ieviešana dalībvalstīs prasīs vēl daudz pūļu. Patiesībā nav nekāds brīnums, ka daudzas grūtības parādās saistībā ar galveno jautājumu par pamattiesībām.

1.2 Kādas ir EAO nepildīšanas iespējas pamattiesību aizsardzības iemeslu dēļ?

EAO tiesiskošana salīdzinājumā ar klasisko izdošanu *a priori* ir labvēlīgs faktors pamattiesību ievērošanā, jo tas ierobežo patvaļas iespējamību. Tāpat jāatceras, ka pamatlēmums ir daudz precīzāks nekā tradicionālā izdošana, piemēram, attiecībā uz *ne bis in idem* principu, advokāta

tiesībām vai tiesībām samazināt ieslodzījuma ilgumu notiesāšanas periodā, tas iezīmē arī tiesiskas valsts attīstību.

Pamatlēmuma preambulas 12. un 13. apsvērumā un 1. pantā ir nepārprotama atsauce uz pienākumu ievērot pamattiesības. Īpaši 1. panta 3. punkts paredz, ka „šis pamatlēmums negroza pienākumu ievērot pamattiesības un tiesību pamatprincipus, kā tie minēti 6. pantā Līgumā par Eiropas Savienību" [1]. Pamatlēmuma nevienāda piemērošana patiesībā varētu novest pie to personu diskriminācijas, kas apcietinātas, pamatojoties uz EAO, atkarībā no tā, vai izpildes valsts tiesnesis uzsāks vai neuzsāks pārbaudi par EAO atbilstību pamattiesībām. Šāda kontrole varētu izrādīties pretrunīga savstarpējās atzīšanas principam.

Eiropas likumdevēja nodoms, pamatojoties uz savstarpējās uzticēšanās principu, bija koncentrēt tiesu izmeklēšanu, ievērojot pamattiesības izsniegšanas valstī, bet izpildes valsts tiesnesim būtu pienākums atteikties atzīt vai izpildīt tādu EAO, kas pārkāpj pamattiesības.

Vācijas Konstitucionālā tiesa uzskata, ka ar pozitīvu atsauci uz LES 6. pantu [2] diemžēl varētu nepietikt, lai garantētu pilnīgu personu drošību attiecībā uz Vācijas pilsoņiem.

Starp EAO obligātas neizpildīšanas iemesliem nav nepārprotami paredzētie gadījumi, par kuriem izpildes valsts būtu atbildīga saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju (ECK). Šie noteikumi varētu apšaubīt kādas dalībvalsts atbildību gadījumā, ja atrastos pierādījumi, ka šai personai pastāv reāli sliktas apiešanās draudi (īpaši spīdzināšana vai citāda necilvēcīga vai degradējoša attieksme) un ja, neraugoties uz tiem, tā tiktu nodota izsniegšanas valstij. [3] Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse šajā ziņā ir skaidra un uzsver, ka valstij, kas pievienojusies Konvencijai, ir pienākums nepieļaut personas nonākšanu šādos apstākļos. Savā vērtējumā Komisija šo risku uzskata par nelielu [4].

Saskaņā ar pamatlēmumu (3. pants) obligāti ir tikai trīs ordera izpildes atteikuma iemesli, pārējie septiņi ir atstāti brīvai dalībvalstu izvēlei (4. pants). Šie trīs iemesli ir amnestija, gadījums, ja par pieprasīto personu ir pieņemts galīgs spriedums attiecībā uz tādām pašām darbībām un ja viņai/viņam nevar iestāties krimināltatbildība, ņemot vērā tās vecumu. Šajā ziņā var tikai nožēlot, ka pamatlēmumā nav skaidri iekļauts pienākums nenogādāt atpakaļ personu gadījumos, kas paredzēti ECK 3. pantā [5].

1.3. Pastiprināt novērtējumu savstarpējās uzticēšanās labā

---

[1] Līguma par Eiropas Savienību 6. pants aicina ievērot pamattiesības, kuras garantē 1950. gada. 4. novembra Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Eiropas Savienības Pamattiesību harta un dalībvalstu kopīgās konstitucionālās tradīcijas.

[2] un ar LES 7. panta mehānismu (gadījumā, ja nopietni un vairākkārt pārkāpj principus, kas paredzēti 6. pantā), kā minēts pamatlēmuma preambulas 10. pantā.

[3] Pamatlēmuma 23. panta 4. punktā īpaši paredzēts, ka: „Nodošanu izņēmuma gadījumā var uz laiku atlikt nopietnu humānu iemeslu dēļ, piemēram, ja ir pamatoti iemesli domāt, ka tas acīmredzami apdraudētu pieprasītās personas dzīvību vai veselību. Eiropas apcietināšanas ordera izpilde notiek iespējami drīz pēc tam, kad šie iemesli beidz pastāvēt."

[4] „Sistēmā, kura balstās uz savstarpēju uzticēšanos, šāda situācija pieļaujama tikai izņēmuma kārtā", COM(2005)63 galīgā redakcija, 6. lpp.

[5] Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 3. pants nosaka: „Nevienu cilvēku nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi, vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt. "

Patiesas brīvības, drošības un tiesiskuma telpas izveide varētu būt sekmīgi pabeigta, ievērojot kultūras un tiesu sistēmu dažādību, izveidojot kopīgu atskaišu sistēmu un ieviešot savstarpējās novērtēšanas mehānismu, garantējot, lai izturēšanās pret Eiropas pilsoņiem notiktu salīdzināmā veidā. Līgums par Konstitūciju Eiropai sniedz iespēju pastiprināt novērtējumu, papildinot pasākumus, kas jau tiek veikti kopš Tamperes [1].

Savstarpējā novērtēšana ir vajadzīga, ja mēs vēlamies garantēt Eiropas pilsoņiem vienādu attieksmi visā Eiropas Savienībā un pastiprināt savstarpēju uzticēšanos dalībvalstu starpā, tādējādi atvieglojot savstarpējās atzīšanas principa piemērošanu tiesu nolēmumos, jo īpaši, nododot savas dalībvalsts pilsoņus kādas citas valsts tiesā [2].

Ārpus likumdošanas pasākumiem un, pamatojoties uz tiem, ir jāpastiprina kopīgo pamattiesību kultūra Eiropā [3]. Ir jāveicina dialoga atbalsta, informācijas apmaiņas pasākumi un tīkla izveidošana starp Augstākajām tiesām, tiesu iestādēm un profesionāļiem tiesību jomā, kā to jau rekomendējis Parlaments. Patiešām, uzticību nevar pasludināt ar dekrētu, tā ir jāattīsta un jānostiprina praksē.

Jaunveidojamajai Pamattiesību aģentūrai šajā ziņā būs savs uzdevums [4].

2. Pirmās konsultācijas saskaņā ar Padomes rekomendācijām

Ņemot vērā diskusijas LIBE komitejā un debates, kas ar mūsu kolēģiem valstu parlamentos notiks 2005. gada 17.– 18. oktobra starpparlamentārās tikšanās laikā, es piedāvāju šādas pirmās konsultācijas, ko pēc tam izteiks kā ieteikumu virkni saskaņā ar Reglamenta 94. pantu:

- Var tikai izteikt nožēlu, ka EAO kā trešā pīlāra instrumenta pieņemšanā, pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienību 31. un 34. pantu, Eiropas Parlamenta loma, kā arī Justīcijas tiesas kontrole bija ierobežota. Lai aizpildītu šo plaisu demokrātijā, visdrīzākajā laikā ir jāaktivizē *„pāreja", kas paredzēta Līguma par Eiropas Savienību 42. pantā*, ievērojot Līgumā par Konstitūciju Eiropai ietverto noteikumu garu, par kuriem jāpiebilst, ka tie nebija nedz debašu, nedz iebildumu iemesls neseno ratifikācijas kampaņu laikā.

- EAO ir novatorisks pasākums, kas ir tikai kā piemērs tiesu sadarbības attīstībai un savstarpējas uzticības nostiprināšanai, kā arī tiešai ietekmei uz pilsoniskām brīvībām. Specifiskie *vērtēšanas* nosacījumi būtu jāizstrādā, iekļaujot padziļinātu to grūtību novērtējumu, ar ko jāsastopas tiesu praktiķiem uz vietas. Būtu arī ļoti lietderīgi, ja turpmākajos vērtējumos figurētu EAO sadalījums pa noziegumu veidiem. Eiropas Parlamentam un valstu parlamentiem būtu cieši jāsadarbojas vērtēšanas procesā, iedvesmojoties no Līguma par Konstitūciju Eiropai III-260. panta.

---

[1] Īpaši III-260. pants paredz savstarpējas novērtēšanas pasākumu mehānisma izveidi attiecībā uz brīvības, drošības un tiesiskuma telpu.

[2] Eiropas Parlamenta ieteikums Padomei par kriminālās justīcijas kvalitāti un tiesību aktu saskaņošanu krimināltiesību jomā dalībvalstīs (P6_TA(2005)0030, 22.02.2005). Referents: *Antonio Costa* (2005/2003(INI)).

[3] Rezolūcija par pamattiesību veicināšanu un aizsardzību - dalībvalstu un Eiropas iestāžu, tostarp Pamattiesību aģentūras, loma (P6_TA-PROV(2005)0208, 11.05.2005). Referente: *Kinga Gál* (2005/2007(INI)).

[4] Parlaments tuvākajā laikā izteiksies par regulas projektu un Padomes lēmuma projektu par Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras izveidošanu COM(2005)280, 30.06.2005.

- Ir svarīgi nodrošināt vajadzīgos resursus *„pārņemšanas”* kvalitātes pārbaudes darbam, uzdevums, kas jāveic Komisijai kā Līgumu glabātājai. Tās rīcībā tātad būtu jābūt vajadzīgajiem resursiem šā mērķa īstenošanai. Turklāt būtu jāvairās palielināt paralēlu pētījumu skaitu par šo tēmu pat tad, ja Padome, darbodamās kā trešais pīlārs, varētu mēģināt veikt savus pētījumus. Svarīgi ir iegūt precīzus un drošus datus, ko sintezējusi Komisija un kas nodoti izskatīšanai Eiropas Parlamentā, Padomē un valstu parlamentos.

- Savstarpējai atzīšanai un minimālai saskaņošanai ir jāiet kopsolī. Var tikai vēlēties vēl lielāku dinamiku saskaņošanas jomā, kas, ievērojot, neminimizējot atšķirības starp dalībvalstu tiesu sistēmām, pastiprinātu kopīgo likumdošanas kopumu, no kura attīstītos savstarpējā atzīšana. Pašreizējā posmā Padome izskatās pārāk kautrīga attiecībā uz saskaņošanu, noveļot visu smagumu uz Eiropas tiesiskās telpas veidošanu, pamatojoties uz savstarpējo atzīšanu. Tā ļauj progresēt, bet ir ierobežota savā efektivitātē, ja kopīgās likumdošanas bāze ir pārāk šaura.